

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

LUSTRERADT MAGASIN

Nr 10.

Gothenburg. Lördagen den 11te Mars.

1854.

Johan Ludvig Runeberg.

Johan Ludvig Runeberg.

Et är en i våra dagar allmän klagan att vår tid är så opoetisk, och mycket har blifvit taladt och skrivet om orsakerna till denna förmenta brist. Ser man dock litet närmare på saken, så torde man snart nog komma till den insigten, att ropet om denna samtids brist på poetisk känsla från begynnelsen troligen haft sitt ursprung hos någon sånggudinnornas vän, som sjelf särdeles förtjust i sina poetiska försök till

sin öfverraskning och stora harm funnit att allmänheten icke tillbörligen vetat uppskatta hans förtjenster, utan visat sig kall och känslolös för alla de skönheter, som för hans egna ögon stått i en sådan klar och ljullig glans. Om också de i våra dagar skulle vara färre än fordom, som i brist på någon nyttigare sysselsättning försöka sig i den ädla skaldekonsten, (medelmättiga och dåliga, om också prisbelönade, poeter och poetissor hafva vi i alla fall, Gudi klagadt, mer än nog af) så får det väl icke anses såsom ett bevis på att vår tid är mindre poe-

tisk, att den icke lika mycket är i stånd att uppfatta skaldekonstens eviga skönheter, om icke fullt så många skulle finnas, som studera gamla och nya poeter, goda och medelmättiga om hvarandra, för att förse sig med mönster och förebilder och skaffa sig godt förråd på vackra idéer, praktfulla och träffande bilder samt felfria och lediga rim. — Nekas kan det icke häller att mången nuförtiden, utan att derföre belönas med namn och ryktbarhet, tillvägabragt arbeten, som vid ett ytligt betraktande synas mer än väl tåla jämförelse med hvad som i fordna dagar

varit tillräckligt att ge sina författare ett rum bland skaldekonstens heroer; säkert är dock att de i så fall saknat nyhetens behag, att de med ett ord ej varit originella. Den yttre formen kan möjligen i språkens barndom, då endast den öfverlägsna förmågan gör det möjligt att, utan något men för innehållet, besegra alla svårigheter som fattigdom på ord och brist på böjlighet i uttryck föranleda, vara tillräckligt bevis på att någon är värdig skaldenämnet; men sådant kan ej förhållandet blifva, sedan isen en gång brutits och hvilken skolpojke som hälst, må så vara med svett och möda, bör kunna åstadkomma till formen oklanderliga versar, ehuru det är alltför sannolikt att de komma att innehålla jämmerligt lite poesi. Hvad åter tankar och idéer angår, så måste de vara egna; om också tänkta hundra gånger förut, måste de dock hafva något, som gör dem till författarens: att pråla med lånade fjädrar, att plagiera, har aldrig i längden hjälpt någon och vi skulle tro att det ej är ett fel hos vår tid om det nu gör det ännu mindre än fordom.

Få vi oss emellertid medgifvet, hvad väl ingen kan bestrida, att småpoeterna billigtvis böra lemnas ut ur räkningen samt att den mest utbildade poetiska känsla också måste den mest granntyckta, den strängaste domaren, så blir det klart att den som vill bevisa att vår tid är o-poetisk, dels måste ådagalägga att skaldekonstens odödliga mästerverk från alla folk och alla tider nu läsas med mindre nöje eller vinna mindre beundran än fordom, dels att vår tid icke skulle vara i stånd att fostra verkligt stora skaldar. Att det förra skulle vara fallet, torde väl knappast någon för sin egen enskilda del vilja medgifva, och föga billigt skulle han då handla om han tillvitade andra något sådant. Återstår då bristen på de sistnämnda. Här kunde det visserligen vara tillåtligt att påminna därom, att de stjernor på skaldekonstens himmel, som erkänt äro af första ordningen, äro så få till antalet, att de folk må prisas lyckliga som räknat en på århundradet; men vi behöfva icke några undflykter, då vi vilja försvara vår tids anspråk på poetisk förtjenst. — Om också Esaias Tegnér var den förste skaldekonung som Sverige fostrat, så hade han knappt lagt bort sin lyra för att fatta biskopskråkan, då en annan var tillreds att intaga den lediga thronen: och hvem kan väl nu göra Johan Ludwig Runeberg densamma stridig.

Men hvad är det vi sade, Runeberg är ju icke svensk: förgäfvos söka vi hans namn i "Biographiskt Lexikon öfver namnkunniga svenska män" och lika fäfängt skulle en utländning på konungariket Sveriges karta söka de städer der han föddes, der han tillbragte sin barndom och der han nu vistas. Sannt är väl att Runebergs fädernesland nu ej längre är en svensk provins, utan ett ryskt storfurstendöme; det är dock icke de politiska förhållandena som bestämma en skalds nationalitet: han tillhör oskiljaktigt det folk, på hvars språk han diktar och åt hvars lynne och verldsåskådning han ger form och uttryck. Kan någon annan än en Svensk ha skrivit dessa rader:

Vårt land, vårt land, vårt fosterland,
Ljud högt, o dyra ord!
Ej lyfts en höjd mot himlens rand,
Ej sänks en dal, ej sköljs en strand,
Mer älskad än vår bygd i nord,
Än våra fäders jord.

Vårt land är fattigt, skall så bli
För den, som guld begär,
En främling far oss stolt förbi;
Men detta landet älska vi,
För oss med moar, fjäll och skär
Ett guldländ dock det är.

Vi älska våra strömmars brus
Och våra bäckars språng,
Den mörka skogens dystra sus,
Vår stjärnenatt, vårt sommarljus,

Allt, allt, hvad här som syn, som sång
Vårt hjerta rört engång.

Skulle någon ändock vilja invända: "Runeberg är Finne", så tillåta vi oss draga den nära ligande slutsatsen, att då Finnen Runeberg är den mest svenske skald, måste också Finnarna eller åtminstone de ibland dem, som i honom se sin ädlaste representant, också vara Svenskar; och så länge förhållandet förblir sådant, är icke hoppet ute att ju en rättvis försyn snart eller sent ställer till rätta hvad som blifvit brutet mot den gudomliga lagen: "Hvad Gud förenat, skola menniskor icke åtskilja!"

Johan Ludv. Runeberg föddes år 1802 i Jakobsstad i södra delen af Österbotten. Hans fader var i sina yngre år sjökaptan och, såsom namnet tillräckligen utvisar, af ursprungligen svensk härkomst; sådant är också i allmänhet förhållandet med kustbefolkningen i denna del af Finland, der äfven de ursprungliga innevänarna af Tavastisk stam lidit en betydlig och förmånlig inverkan af beröringen med svenskarna, hvilkas språk de till en del antagit. Äldst bland sex syskon upptogs han såsom fosterson af en för förmögen ansedd farbroder, tullförvaltare i Uleåborg, där han också tillbragte en del af sin barndom. Farbroderns oförmodade död skickade honom emellertid snart lika värnlös tillbaka till det torftiga hemmet. Hans föräldrar lyckades dock med stora ansträngningar bereda den hoppgivande sonen tillfälle att i sällskap med några andra gossar från Jakobsstad komma till Wasa att studera. Redan under den tid han genomgick därvarande Gymnasium kunde han genom undervisnings meddelande åt yngre skolgossar bidraga till sitt uppehälle, och skaffade sig sedan själf i likhet med så många fattiga ynglingar i vårt fädernesland genom konditionerande tillfälle att fortsätta sina studier. Student blef han i Åbo 1822. Vid den högst märkvärdiga och beklagliga torftigheten i de biografiska uppgifter som stått oss tillbuds, skulle vi gärna till denna tidpunkt af Runebergs lif vilja hänföra följande skildring i "Fänrik Stål", som är alltför sann och träffande för att ej vara en afspiegling af något verkligt upplefvadt:

Till flydda tider återgår
Min tanke än så gerna,
Mig vinkar från förflutna år
Så mången vänlig stjerna.
Välän, hvem följer nu mitt tåg
Till Näsijärvis dunkla våg?

Jag lärde känna der en man,
Soldat för längesedan,
Nu ägde fänriks titel han,
Men lyckan var i nedan.
Gud vet det, hur han kom en dag
Att bo i samma gård som jag.

Jag såg mig då som en person
Med få, ja inga brister,
Jag var student, på condition,
Och kallades magister,
Mitt "mensa" gaf mig öfverflöd,
Den gamle åt på nåd sitt bröd.

Jag rökte "Gefle vapen" jag
Och hade sjöskumpipa;
Den gamle skar af blad sitt slag,
Då han ej var i knipa,
I sådant fall blef massa blott
Hans nötta masurhufvuds lott.

O tid af guld, o lif blott tändt
För nöjet och behagen,
Då man är ung, och är student,
Och har fullt opp för dagen,
Och ingen annan sorg försökt,
Än att mustaschen växer trögt!

Hvad visste jag af andras nöd,
Jag blott min glädje kände;
Min arm var stark, min kind var röd,
Och alla pulsar brände.
Jag var så yr, jag var så ung,
Och stolt som jag var ingen kung.

Det ständiga konditionerandet kunde ej annat än uppehålla hans egna studier, om de också torde hafva bidragit till att gifva dem ökad grundlighet och mognad. Ej förrän Universitetet blifvit flyttadt från Åbo till Helsingfors (med anledning af den förfärliga branden som år 1827 härjade förstnämnda stad) blef han omsider Magister. Straxt derefter deltog han i inrättandet af enskild undervisningsanstalt i universitetsstaden, som hade stor framgång. Sednare blef han Lector vid Gymnasium i Borgå der han, icke längesedan prestvigd, tillbragt sitt sednare lif i en lugn och stilla ämbetsverksamhet.

Ju mera enkla och till utseendet betydelselösa Johan Ludvig Runebergs yttre lefnadsförhållanden alltjämt hafva varit, desto rikare och mångsidigare är det inre lif, som lyckligtvis icke allt för sällan uppenbarat sig i de härliga skaldeverk, hvarmed han förtjusat en häpnande samtid och helt visst i lika och kanske ännu högre grad kommer att hänrycka äfven den sednaste efterverld, så länge ännu något spår finnes kvar af den bildning, som nu herrskar hos de folk, som ha någon blandning af germaniskt blod i sina ådror.

Runeberg är i främsta rummet en episk skald. Många äro de som hafva försökt sig i detta skaldeslag, men ytterst få hafva gjort det med framgång: besynnerligt nog (åtminstone synes det så vid första ögonkastet), har den gamle Homerus, den äldste bland alla, aldrig sedan blifvit öfverträffad. För den som vill framställa verkliga tilldragelser i tid och rum, och icke såsom romanförfattaren nöjer sig med dem sådana de äro, utan vill ge dem en poetisk lyftning, är det en hufvudfordran att äga en lugn och klar verldsåskådning, en oförsvagad kraft att uppfatta och tillgodogöra det ädla och sköna, hvar det finnes, hos menniskan och i naturen, ehuru bortblandadt det än må vara ibland uselhetens, ofullkomlighetens och hvardaglighetens slagg. Till framhållande af Runebergs förmåga i detta hänseende, hänvisa vi till ett par stycken ur "Hanna".

Först och främst kunna vi ej neka oss nöjet att anföra det ställe i Andra Sängen, der Runeberg låter anblicken af sonen till en barndomsvän återkalla den länge saknade i "Pastorns" hägkomst:

Men på den främmande ynglingen höll den gamle
sitt öga
Ständigt och hörde ej opp, att betrakta den strå-
lande blickens
Glans och hans lockiga hår och hans oförmör-
mörkade panna,
Innan han såg hans kind af förlägenhet rodna
och ögat
Sänka sig blygt. Då log den vördige vänligt
och sade:
"Akta det icke, min vän, och förlåt att mitt öga
beständigt
Hvilar på er, ej plägar jag så bespeja en främ-
ling;
Men i ert anlet ser jag en bild, som är dyr för
mitt hjerta,
Ser af en ädel man, af den äldste jag ägde bland
vänner,
Liksom den varmaste äfven, de oförgätliga
dragen.
Se, då som gosse jag kom till skolan, kom han
till skolan
Barnslig likasom jag, och vi sattes i bredd med
hvarandra.
Knä vid knä der suto vi se'n och delte gemen-
samt
Läxornas börda och lekarnas fröjd och beröm-
met och agan.

Men då med sommarns sprickande löf, och med
drifvan om julen,
Friheten kom, och vi foro enhvar till det sak-
nade hemmet,
Var det i glädjen en sorg att lemna hvarandra
och skiljas;
Åter när skolan kallade oss, och ömma föräl-
drars
Armar och syskonens krets vi lemnat med tå-
rade ögon,
Var det i sorgen en glädje att vänta hvarandra
och mötas.
Så i de lyckliga år, när lynne förenas med
lynne
Lätt som en telning viras omkring en annan och
växer,
Växte vi opp tillsammans, och en var viljan i
båda.
En var viljan ännu, då vi vetenskapernas för-
gård
Bytte mot helgedomen engång, och sökte af lju-
sets
Heliga skatter en lott att äga och sprida i
verlden.
Täflande följdes vi åt, och detsamma, som gläd-
de den ene,
Glädde den andre också att veta och känna och
lära.
Men då med lagerns krans på vår panna vi
stodo omsider,
Lika i mognad ännu, och från ynglingens sluta-
tande bana
Sågo mot kommande år och mot värf, som vän-
tade mannen,
Ägde ej jag ett minne, som han ej ägde till-
lika,
Ägde ej han ett hopp, som för mig ej varit det-
samma. —
O, då vi skildes se'n — som han sjunger den älsk-
lige skalden —
For han för evigt dit, jag hit. Bekymren i
lifvet
Kommo med pligter och år och fäste på kärle-
ken bojor.
Långt på en enslig ö, der vår kust nedskjuter
i söder,
Lefde den ädle och dog, som lärare älskad och
vördad;
Jag vid en bortglömd vik af en insjö fjärran i
norden
Grånat, och länder skiljt och tider förvandlat oss
båda.
Icke dessmindre ännu, då jag ser hans blick i
ert öga,
Ser hans färg på er kind, hans bild och hans
själ i ert anlet,
Glömmer jag år, som förgått, och skiften, som
varit emellan,
Glömmer jag ålderdomen, som nu mig tynger,
och lifvets
Sorger och döden, som lagt sin hand på den
saknade redan,
Allt jag glömmer och tycker mig än till hans
sida förflyttad,
Ung och med spelande häg och med svällande
hjerter som fordom.“
Så han sade och såg på den främmande yng-
lingen ständigt.
Icke mindre skön förekommer oss följande
ställe i Tredje Sängen, där Hanna besvarar sin
brors fråga om huru det stode till med en be-
kant gammal fiskare.
Honom svarade rörd den vänliga systemen och
sade:
“Bort han flyttat för alltid, och tom, se'n da-
gar och veckor,

Står hans koja vid sjön och gläder ej ägaren
mera.
Kunde jag dock med ett ord eller några beskrif-
va hans bortgång!
Ofta, som hade han känt en gäckande aning,
i vintras,
Kom han och satt i vår stuga och rökte sin
pipa vid ugnen,
Talande mycket om fisket i fjor och den stund-
dande våren.
Hittills, mente han glad och tryckte sin tumme
i pipan,
Hade han hållit sig mest till sitt metspö som-
marn igenom;
Nu dock ville han binda sig nät, anskaffa från
staden
Refvar och krokar och se'n begynna att fiska på
allvar.
Sådant hörde jag ofta den äldre säga i stu-
gan.
Våren kom, snön sjönk, skogsbäckarna började
sorla,
Isen på träsket bytte sin färg, och i glittrande
strimmor
Öppnade sunden sig re'n, och vattenfågeln
hördes.
Genast såg man den gamle också. Allt längre
och längre
Kunde han styra sin färd, hvar gång han syn-
tes ånyo;
Tills att af hinder ej mer han stängdes, och lätt
i sin julle
Rodde, som förr, kring uddar och skär, som
grönskade åter.
Då — en afton det var, och jag gick allena på
stranden,
Lockad af blommornas lukt och björkarnas längre
än vanligt —
Fann jag mig, innau jag visste deraf, helt nära
hans koja.
Men då jag såg hans båt vid landningsstället,
och näten
Hängda på pinnarna än, och slöt att han vista-
des hemma,
Ville ett vänligt ord jag säga den gamle till
helsning,
Innan jag vandrade bort. — Så trädde jag in i
hans stuga.
Ensam syntes han der, på sin halmbädd hvilande
stilla;
Mattare var hans öga än förr, och hvitare kin-
den,
Döden, tyckte jag, låg re'n kall i hans bleknade
anlet.
Sakta från bädden ändå, när jag nalkades, lyfte
han hufvut,
Helsade sorgligt och satte sig opp och begärde
en droppe
Vatten, att släcka sin törst. Och jag sprang med en
stäfva till källan,
Hämtade vatten och gaf den döende gubben att
dricka.
Men då han druckit, och tyst från hans läpp jag
kärilet borttog,
Tog han min hand i sin darrande hand och ta-
lade detta:
“Lemna också, då ni går, dörrn öppen, att af-
tonens svalka
Känna jag får och se, i min dödsstund, grönskan
och vägen.”
Bortgå kunde jag ej och lemna den äldre
hjelplös
Qvar i sin nöd, så litet jag än förmådde att
hjälpa,
Utän jag öppnade dörrn och ställde mig se'n
vid hans sida.

Luften strömmade in, gladt hördes den jagande
måsen
Ropa vid stranden, och blank låg viken, i skim-
rande ringar
Bruten allenast af fiskarnas slag, som lekte vid
grunden.
Var det ett leende då, som jag såg i hans slock-
nande anlet,
Var det en stråle af fröjd, eller syntes det vara
det endast.
Efter i nästa minut hans blick re'n brustit, hans
hufvud
Sjunkit mot skuldran, och lifvet, med sorger och
glädje, försvunnit?
Hyddan lemnade jag med bäfvande hjerter och
tillsöt
Dörren och vågade ej, förr'n redan jag nalka-
des hemmet,
Stanna och bedja en bön om frid för hans fräl-
sade ande.
Skrämmande står dock ej mer för min blick den
döende gubben,
Nej, långt mer som det minne jag får, se'n jag
länge betraktat
Fjärden en sommarqväll, mot natten, då vindar-
na tyna,
Solen släcker sitt ljus, och vågorna, trötta att
svalla,
Sänka sig mer och mer och bli som en spegel
omsider.”
(Forts. n. gång).

En vinterresa i Lappmarken.

(Forts. fr. sid. 71.)

Fredagen den 9 Mars, när jag om morgonen
steg upp och gick ut att se, hurudan väderle-
ken var, möttes jag af ett urväder, som knap-
past tillät mig hafva ögonen öppna. Stormen
hven kring knutarna, och skogarna, insvepta i
den ogenomträngliga dimman af yrande snö, su-
sade förfärligt. Hvad var att göra? Det var
af stor vikt att komma fram till Gråträsk den
dagen, ty, om jag lyckades deruti, ägde jag
hopp att derifrån nästföljande dag få sällskap
till Arvidsjaur, emedan den då instundande Sön-
dagen var första Bönedagen, och jag förmodade
att någon från Gråträsk ämnade sig dit, och i
alla fall åtminstone någon från Pjesker, som lig-
ger en half mil från Gråträsk, närmare Arvids-
jaur och inom denna sockens område*). Ock-
så hade man ingen god utsigt af att ligga öf-
ver i Långträsk och vänta, tilldess ovädret skulle
gå förbi, ty, ju längre och ju mera det snöade,
desto svårare blef väglaget, och hvem kunde så
bestämt veta, huru länge yrvädet skulle stå
på? Jag beslöt således att likväl försöka den
äventyrliga färden. I Långträsk lemnade jag
min medförda spannmål och allt hvad tungt el-
jest var på lasset, ty nu mer kunde det icke
vara fråga om att medföra något: det måste an-
ses för en lycka, om man var i stånd att kom-
ma fram med tomma färdskridan. I början af
vägen skulle jag få sällskap, som jag dock ger-
na undviktit. Det var en man från Skellefteå
socken, benämnd Carl Wilhelm Lindskog (Lind-
sko?), ett vackert namn! Också var det en
vacker pojke: han var högst illa känd och ber-
yktad såsom en den krångligaste hästbytare i
Skellefteå socken, med ett ord, en skojare af
första rang. För närvarande var han på ett
skyndsamt återtag från en misslyckad expedition
till Piteå med falska silfverpenningar. Han ha-
de lyckligen undkommit arrestering derstädes,
men skyndade nu så mycket som möjligt uppåt
landet och tycktes frukta någon eftersläng. Jag
var nästan rädd för en sådan kamrat under en

*) Det är märkligt, att landet blir tätare be-
bodt inom Lappmarken, än på gränsen mel-
lan Lappmarken och nedra landet. Sanno-
likt är *sjögränsen* (se L. L. Læstadii be-
skrifning om uppodlingars möjlighet i Lapp-
marken) sterilare än det öfriga landet.

så bister dag som denna, hvarföre jag också icke gjorde mig brådt om att skynda efter, när han drog åstad. Han rännde och skulle någonstades på skogen taga af vägen, för att begifva sig söderut till sitt hem *). Snart var spåret igensopadt efter honom, och, när jag körde åstad, kunde man icke se det minsta tecken till någon väg eller hafva någon aning, hvar den var: snöhafvets yta var sig öfver allt lik. Men *Slompen*, min goda häst, som varit ute på sådana vägar och färder förr, kände med hofvarna hvar vägen gått och höll sig derefter. Han spetsade öronen och gick med största uppmärksamhet: han tycktes förstå, af huru stor vikt det var att icke förlora denna Ariadnes ledtråd här i de vilda, ödsliga skogarnas labyrint. Dock var han icke alltid i stånd att bibehålla vägen, ty vid en hastig krökning kom han att stiga utom, och då var det icke så godt att veta, åt hvilkendera sidan den låg. Då var icke annat råd, än att jag måste gå fram och söka, hvilket gick till på det sättet, att jag hade en käpp, som jag stack ner i snön för hvart steg jag tog. Med densamma kunde jag känna, om det endast var marken, som tog emot, eller om det var någon hårdare sammanpackad snö, som således var vägen. Dock var härmed mycken svårighet, och den färden var icke glad. Jag var icke säker, om jag icke kanske för alltid kunde förlora vägen, och, der jag kört fram, igensopades om en liten stund spåret, så att intet tecken mer syntes. Här var således fara att alldeles villas bort i skogen, utan att kunna hitta fram eller tillbaks. Dessutom gick det så tungt, att hästen, ehuru han var en af de bästa här i fjällmarken både till styrka och hårdighet, redan började tröttna och vilja stanna, innan jag ännu hunnit en half mil. Att på dagen komma fram till Gråträsk syntes alldeles omöjligt, och, om natten öfverraskade mig på skogen, syntes det mig ännu mer fruktansvärdt. Faran att villas blefve då, om möjligt, ännu större. I så betänkliga omständigheter beslöt jag att åter kasta lott, om jag skulle sträfvat fram något vidare, eller om jag skulle vända om nu, medan tider var. Lotten rådde att vända om, och jag åtlodde det genast. Jag var ännu icke avancerad en half mil, och jag lyckades komma tillbaks till Långträsk. *"Uren"* fortfor hela dagen och blef på eftermiddagen nästan tö-artad. Detta är det värsta väder, som kan finnas, när man vill köra eller ränna här i landet. Snön fryser vid sådana tillfällen fast vid släd-medan eller skar-skidorna till en skorpa, så att det går nästan lika tungt, som att köra i sand. Jag var rätt glad, att jag vändt om, ty eljest hade jag utan tvifvel fått *"gästa räfven"* och kanske slutligen jämte häst och följeslagare fått tjena honom till föda.

Lördagen, den 10 Mars, upplarnade: det är en af de mest minnesvärda i min lefnad. Molnen voro nu förjagade från himmelen, vädret var klart och vackert, solen sken, och allt var stilla lugnt; men gårdagens mulna minnen lågo ännu djupt i min själ. Den dryga, mer än 3 mil långa, snö-öknen låg med all liflighet för mig: jag hade i går icke förmått simma en half

*) Han hade, när han reste utföre, varit i sällskap med en viss Jon Jansson, vanligen *Likest-Jonk* kallad. Till leverne och väsende voro de ett par äkta bröder och i denna silfvermynts-speculation förmodligen compagjoner; men Carl Wilhelm var försigtigare och undkom derföre arrest, när den andra blef fasttagen; hvilket skedde i Svensbyn i Piteå, der han kastade fram några af sina blanka riksdalrar på skryt. Men klangen röjde strax vederspelet. De sågo äfven så illa och suddiga ut, att jag icke kan begripa, huru de kunde våga sig fram med så uselt och tillika farligt gods. Dock hade de lyckats att prångla på en Lapp tvänne stycken för något kött, som de tillhandlat sig af honom och rundeligen betalt med sitt nya mynt; men detta lærer också hafva varit den enda förtjenst, de haft på sin industri, utom det, att *Likest-Jonk* lærer sedan hafva fått sig 40 par spö för besväret, och Carl Wilhelm, som äfven blef hämtad, 20 dito.

mil deri. Det tycktes, som en mot mitt och min lille följeslagares namn och slägt fiendtlig ande beherrskade dessa vilda ödemarker. Den sistnämndes fader hade i sin barndom just på detta samma hållet varit på vägen att omkomma. Stadd på resan ner till Piteå skola, den han under terminerna bevistade, hade han på vägen mellan Gråträsk och Långträsk gått vill samt blef flera dygn borta i skogen. Det var vid Michaëlitiden. Nätterna voro kyliga; den arma gossen bröt granqvistar och bredde öfver sig, men frös dock, så att tänderna skallrade, och ännu mer skällde hans hjerta. Man kan föreställa sig ett barns tankar, som går vill i skogen och icke vet, om det mer skall få se någon lefvande menniska. I hvilka bilder skola icke hemmets minnen och den hulda modersfamnens spegla sig i hans själ! Den jag omtalar bäfvade mest för björnar, till hvilkas vinstande i trakten han märkte tydliga spår. Den, som känner *"Kolar-gossen"*, behöfver icke eljest af mig någon beskrifning: der har snillet ur djupet af skogarnas mörker och hjertats grund framdragit hvad hit hörer, och gifvit det lif uti ord och toner. Emedan det var höst, när Carl Erik Laestadius här gick och irrade, voro bären mogna: han lifnärde sig dermed och kom slutligen till rätta, derigenom att han råkade komma på en fästing, den han följde, tilldess han genom denna ledtråd kom till ett ensligt nybygge någonstades i de aflägsnaste trakterna, om jag minnes rätt, af Skellefteå socken. Skogsguden hade kanske ännu icke slutat sin ovilja, han ämnade nu tilläfventyrs med större allvar återfordra, hvad han då icke fick behålla. — Dock hvad var att göra? Tillbaks var vägen lika väl tillsopad som framåt, och icke kunde jag blifva kvarliggande i Långträsk. Det var äfven stor föderbrist, så att min häst fick knapp föda, och jag kunde endast erhålla ett ringa förråd med mig, hvilket icke var tillräckligt ens för dagen. Aldrig har jag dragit åstad på någon färd eller resa med ett så beklämdt hjerta: en tår tillrade utför kinden, när jag körde från gården. Jag satt i början och åkte uti färdskridan; men jag såg snart, att hästen omöjligen skulle förmå att draga; snön gick nära under buken på honom och midt på sidorna af skridan, hvilken tycktes simma i den som en färja. Jag tog skidorna på mig och försökte att ränna; men snön frös vid, och det gick så tungt, som hade jag rännt i tjära. Jag måste taga dem af mig och gå. I början gick nöd äfven detta för sig, medan jag kunde följa efter skridan, der snön icke mer var så djup; men, sedan jag kom längre fram, var hästen icke alls i stånd att hålla vägen, emedan rentraf förvillade honom. Någon Lapp hade med sina renar flyttat denna vägen, och utaf dessas tramp hade hård snö bildats vidt och bredt omkring, hvarigenom vägens urskiljande försvärades och åtminstone för hästen var omöjligt. Jag måste således gå framföre med min käpp, på sätt som redan sagdt är, men hade ändå stor möda att kunna bibehålla vägen. Ibland hade jag förlorat honom och måste länge gå härs och tvärs, innan jag fann honom. I hvarje ögonblick fruktade jag att förlora honom med allo. Man kan väl tänka, hvilken otrolig möda det måste vara att nu gå en två mils väg på detta sätt, vandande i snö nära upp till midjan. Dock var det kroppsliga lidandet härvid mindre än själens. Jag vändades hela dagen af en obeskriflig ångslan: ingenting är så svårt, som att färdas i skogen, utan att veta, om man någonsin kommer fram till folk. Jag föreställde mig allt det värsta: att förlora vägen alldeles och villas bort. Att dö kunde väl vara en menlig sak; men att dö som en räf i skogen, det föreföll mig rysligt, och då var jag likväl icke ensam, utan skulle äfven se den olyckliga gossens slut. Hästen skulle omöjligen kunna stå bi och arbeta längre än till qvällen, och då hade jag intet hö att gifva honom, att stärka sig till vidare ansträngningar. Jag hade nu hunnit långt mer än halfvägs till Gråträsk; men nattens analkande var mig förfärligt. Det började skymma allt mer och mer öfver den ensamma leden. Solen var redan nergången. Der var en sjö af $\frac{3}{4}$ mils längd, vid hvars andra ända byn Grå-

träsk är belägen. Denna sjö var stickad (märkerad med utstakningsbuskar), och, om jag blott kom ner på den, ansåg jag mig så godt som framme, ty då var icke mer någon fara att villas. Också tyckte jag på tiden, att det borde börja lida deråt; men intet tecken visade sig ännu, att jag var den nära. Så mycket mer bekymrad och ängslig blef jag: jag fruktade, att jag tilläfventyrs icke var på rätta vägen, utan af rentrafven blifvit dragen till skogs, och höll på att vandra åt ett helt annat håll, än dit jag skulle. Jag passerade förbi en liten rund kulle, ungefärligen som en ättehö. Den klef jag upp på, för att se mig omkring, och, när jag kom upp, fick jag se sjön, som var helt nära. Jag kan icke beskrifva, hvilken glädje som intog mig vid denna anblick. Hastigt som en blix flög tanken genom tider och rymder och framkallade genom idé-associationer den skönaste tafla. *"Hafvet! Hafvet!"* var det magiska ord, som framtröllade den. Jag erinrade mig genast på det lifligaste detta utrop, hvarmed Xenophons Greker fordom, efter sin villsamma och äfventyrliga färd, med hänryckning helsade *Pontus Euxinus*. — — —

Beledsagad af lufva minnen, väckta af denna tanka, nedsteg jag från kullen och fortsatte färden till sjön. Nu var det väl mörkt, och trefferdedels mil återstodo ännu; men det var icke mer någon fara. Jag tog nu mina skar-skidor och rännde utan möda, ty det frös icke vid mera. Äfven för hästen var mödan ringare, emedan snön på sjön icke var så djup. Blåsten sopar alltid der bort honom någorlunda eller packar ihop honom, så att det der alltid är lättare att komma fram än på landet. Också hade han stor lättnad deraf, att det upphört att frysa vid. Förut hade jag alltid varit nödsakad att låta honom stanna och hvila, sedan han gått i tre kvarts timma. Jag gaf honom då hö och skrapade bort den vidfrusna snön och isen undan medarna. Säkert tillryggalades icke en fjerdingsväg i timmen. Någon förmån hade väl hästen också deraf, att jag gick förut och således trampade väg för honom. På sjön gjordes intet uppehåll, utan jag sträfvade med ett fram till Gråträsk. Här mötte mig strax ett glädt och vänligt emottagande. Man förundrade sig högligen, huru jag hade varit i stånd att komma fram, och i synnerhet öfver hästen, som icke tröttnat upp på vägen. Hade han icke ägt den styrka och hårdighet, han ägde, så hade det aldrig gått väl. I Sorsele hände just under samma tid, att en nybyggare-hustru, som rest till ett bröllopp, på återresan var nära att omkomma i skogen. Samma nederbörd, som för mig nu gjorde hemfärden så svår, hade äfven för henne tillsopat och tillstängt vägen. Mindre lycklig än jag, förlorade hon sin häst, som tröttnade på vägen och störtade. Han var förmodligen svagare och vid sämre hull, hvartill ock torde få läggas, att hon icke, såsom jag, kunde gå förut och bana hästen väg, utan måste sitta i färdskridan, honom till last. Också fick hon sitta der hela sju dygn på skogen, sedan hästen störtat. Beklagligen hade hon äfven ett barn med sig. Dock lefde hon, emedan hon hade goda slädkläder, samt lifnärde sig och barnet med någon liten *näst* (färdkost), som hon fått med sig från brölloppet. Imellertid började man af hennes långa frånvaro ana något ondt och drog derföre åstad att söka henne, då hon blef återfunnen och kom till rätta. Man kan häraf sluta till faran i en sådan färd.

En kort stund efter min ankomst till Gråträsk ankommo också tvänne andra karlar rännande. De hade kommit söder ifrån in på den väg, jag förut farit fram, och hade med största förvåning följt den, undrande, hvilken det hade varit, som der dragit fram, och under utrop, att *"han hade något i tugun"*, det vill säga: han hade haft en utmärkt god häst *). Den ene ämnade sig till

*) Tugu kallas här en ygla, hvarmed släden fästes vid skackeln. Den är antingen af en flerdubbelt hopvriden vidja, eller ock af jern. Att hafva något i tugun eller skacklorna, är ett figurligt sätt att utmärka, det man har en dugtig häst.

Gråträsk att låna penningar, och den andre till Arvidsjaur, att låta döpa ett barn, som han bar med sig i en kont. Den sistnämnde var en försvenskad Lapp och egde något slags nybygge. Barnet var födt just nu samma dag, på förmiddagen. En sådan händelse kan förtjena en reflexion. Nyss kommet ur moderlivet, vräkes barnet i en urhåkad trä-klabb, och så kastar man det på ryggen samt begifver sig åstad på en 5 mils väg i den bistraste köld! Ut i ett sådant utomordentligt menföre måste åtminstone 4 dagar åtgå för den resan; men hvarken för sig eller barnet var mannen försedd med någon föda. "Jag litte på Gud och godt folk", sade han, när jag frågade, huru han kunde ge sig åstad på sådant sätt. Också hade han icke missräknat sig.

Den 12 Mars tog jag skjuts, eller, rättare sagdt, förkörare från Gråträsk till Pjesker. Sådant kallas eljest att köra vadd eller vadda, och det anses som ett slags skyldighet för dem, som bo vid vägen, att vadda för den resande. Detta göra de ock ofta sjelfmant, om de vänta någon resande. Det uppkörda spåret (vadden) gör strax lättare för hästen att få fram sin fot, och man ser åtminstone och vet, hvart man skall taga vägen. Från Pjesker fick jag skjuts till Arvidsjaur (3 mil), sista milen var körd, så att vi hade väg för oss. Man hade ifrån Fjellbonäs, som ligger något stycke från vägen från norra sidan, rest åt Arvidsjaur till Bördagen och i dag tillbaks, hvilket nu kom oss till pass. Från Gråträsk till Fjellbonäs vägskäl var icke körd; men väglaget var likväl mycket bättre än mellan Långträsk och Gråträsk. Det snöade åter denna dagen än ytterligare. I Arvidsjaur hvilade jag åter en dag. Man väntade här från Arjeplog Mamsell E., som skulle fara till Skellefteå, och jag fagnade mig i synnerhet deråt, ty då hade jag fått väg för mig öfver Storbod-skogen, der jag befarade förnyelsen af färden mellan Långträsk och Gråträsk. Imellertid, som hon icke ännu kom den dagen, vågade jag icke upphålla mig längre, af fruktan, att resan blifvit inställd, och att det vid mera fallande snö skulle blifva ännu svårare att komma fram. Den 14 reste jag således från Arvidsjaur till Långträsk — detta kallas Öfra Långträsk eller vanligen helt rätt och slätt Långträsk; den andra, som ligger mellan Gråträsk och Byske, kallas Ytter-Långträsk. Den 15 var en dag, nästan

lika med den, då jag första gången skulle fara åstad från Ytter-Långträsk till Gråträsk: det var den häftigaste storm och ur; dock var nederbörden icke så stark som då. Också fick jag härifrån förkörare, som vaddade åt mig halva vägen; men längre kunde han icke förmås att medfölja, utan jag fick nu fortsätta färden, så godt jag kunde, på egen hand. Det var väl svårt; men dock bättre än mellan Långträsk och Gråträsk. Det skred fram ett stycke i sänder, och jag uppnådde till en början hållstugan, som, enligt hvad tillförene är sagdt, finnes här på skogen. Men, när jag skulle fortsätta färden, hade jag så när förlorat hästen i en kallkälla. Vägen från hållstugan gick directe ner åt en myra, som krökte sig vid dess brädd, rättvinkligt norr ut, och gick efter norra sidan af myran (kärret). Detta hade jag icke observerat de förra gångerna, då jag passerat, utan fort-

satte i samma direction, emedan intet tecken till vägen syntes, men väl ett skidspår; ty man hade just i dag ränt der med posten (jag hade mött postbäraren på vägen). Jag följde skidspåret, och det gick directe öfver kallkälldraget, som var öfverhöjdt med djup snö. Plötsligen sjönk hästen, till min stora förskräckelse, djupt in i den stora snö-massan och den derunder helt öppna källan. Att nu få upp honom ur den sank botten, då dessutom snökanten kring bräddarna var så ofantligt hög, det syntes mig omöjligt; dock ville jag försöka. Jag trampade skyndsamt ner snön kring bräddarna och sparkade undan, tog lös hästen från skacklerna, genom selpinnarnas borttagande, och körde så på. Hästen ansträngde sin yttersta förmåga att komma upp åt den sidan, der jag

Detta hade skett just samma dag, och männen voro ännu icke återkomna från skjutsen. De hade, dels af oghinhet, dels ock för att vara säkra om att kunna bryta sig fram, skjutsat med tre hästar. Också var väl just oghinheten orsak dertill, att de skjutsade henne till Bergnäs, som ligger tvärt afsides från farvägen, hvarigenom hon avancerade mer tillbaks än fram. När jag ensam kunde bana mig väg öfver Storbod-skogen, så borde väl de med 3 hästar så mycket mer hafva kunnat det. Också ångrade de sig nu, ty, om de kört den vägen, så hade vi mötts på halva vägen och sedan fått begagna hvarandras spår. Mamsell E. kom likväl också sin väg fram. Hon blef från Bergnäs skjutsad till Gullön, ett nybygge, äfvenledes vid Storafvan, men hörande till Arvidsjaur, och härifrån hade man om Bördagen kört till Arvidsjaur, så att spåret ännu på somliga ställen i skogs-trakterna ännu kunde begagnas. Från Långviken var äfven spår till Arjeplog, dels sedan Bördagen, då man hade kört dit, dels och efter den nyss passerade resanden. Jag hade således icke vidare någon särdeles svårighet att komma hem, hvilket skedde den 17 Mars.

Toledo.

Spanien är nu en makt af andra ordningen och man ler åt den stolte Castilianaren, när han i minnet af Kejsar Carl den femtes lysande dagar säger: "nationerna darra, när Spanien nämnes". Fordom har det dock icke alltid varit så; icke mindre i yttre makt än i inre välstånd stod Spanien en lång tid utan medtäflare; och det är endast ett genom århundraden fortgående förfall, som bragt detta af naturen välsignade land, bebodt af ett ädelt folk, till den bedröfliga belägenhet, hvori det numera befinner sig. Jämför man åter de förhållanden som åtföljde och befordrade Spaniens hastiga uppblomstring med de händelser och omständigheter, som samtida med tidpunkten af det lika hastiga förfallets begynnelse, synes hafva hufvudsakligen föranlett detsamma, så kommer man lätt på den tanken att Spanien, medelbarligen eller omedelbarligen, hade Araberna att tacka för sitt flor, äfven under den tid som följde närmast efter slutliga tillintetgörandet af deras välde genom eröfringen af Granada. Det är nämligen icke allenast

klart och i ögonen fallande, att det just var den långvariga och oupphöriga kampen med de i bildning öfverlägsna, tappra och ridderliga Morerna, som uppmade Spanska folkets af Iberer, Romare och Westgöther ärfda anlag till samma ädla ridderlighet, utan vi skulle också tro oss vara berättigade att söka en icke mindre väsendtlig orsak till Spaniens uppblomstring i det fredliga umgänget mellan Spaniorer och Araber, äfvensom i den blandning af båda folken som oundvikligen måste äga rum när en af Araberna beherrskad och uppölad provins öfvergick i Spaniorernas händer. Det bästa beviset för riktigheten af denna åsigt ligger däri att Spaniens förfall synbarligen daterar sig från den tidpunkt då förföljelserna mot Morernas afkomlingar (så mycket ochristligare som de skedde i christendomens namn) bortjagade spanske konungens idogaste undersåtare till

Domkyrkan i Toledo.

sparkat undan snön, och lyckades, till min stora förtjusning. Han var nu på andra sidan om källdraget, och skindan drog jag öfver, ty snön bar upp skidlöpare och tom skindan. Efter detta äfventyr fortgick resan, utan något vidare märkligt, längs Storbod-fjärden, till Långviken. Jag rånade förut, för att kunna hålla vägen, ty stickningen (utstakningsbuskarna) var så gles, såsom redan är anfördt, att man icke kunde hafva någon rättelse deraf, i synnerhet som det var mörkt. Sent om aftonen anlände jag lyckligt till Långviken. Man hade der ansett alldeles omöjligt att slippa öfver Storbod-skogen samt derföre helt och hållet vägrat att skjutsa Mamsell E. den vägen, utan i dess ställe fört henne till ett nybygge, på södra sidan af Storafvan, vid namn Bergnäs. — Långviken ligger på norra sidan; afståndet mellan de båda nybyggena lär vara något drygare än en mil. —

Afrikas norra kust, där de numera såsom sjöförfvare af alla christna nationer kräfd hämnd för de oförrätter de lidit af Hans Allchristligaste Majestät.

Morernas stora förtjänster om Spanien visa sig dock allra tydligast, då man tar i betraktande de många, numera förfallna och folktomma städer, som under deras välde hvimlade af idoga innevägnare, hvilkas flit beredde ett välstånd, som numera endast tillhör minnet och historien. Sådana finnas ej endast i de delar af Spanien, som längst (nägra i öfver sju århundraden) beherrskades af Araberna, i Andalusien och Granada, utan man träffar också längre uppåt landet en och annan gammal morisk konungastad, som nu genom sina ruiner visar hvad den fordorm varit och hvad den ännu kunde förblifvit, om ej här mer än annorstädes folken fått plikta för hvad de styrande felat.

Icke långt från Spaniens nuvarande hufvudstad, ligger den urgamla staden Toledo på norra stranden af Tajo-floden. Redan under Romarnas tid känt under namnet Toletum, blef det under Morernas välde hufvudstaden i ett särskildt konungarike af samma namn. Härunder höjde sig Toledo till en rikedom och glans, hvaraf nu så godt som intet är kvar: innevägnarens antal lär ha uppgått till öfver 200,000. Mot slutet af elfte århundradet blef emellertid konungariket Toledo eröfradt af Alfons den VI af Castilien och under namnet Nya-Castilien införlifadt med det gamla Castiliska konungariket. Toledo fortfor ändock att vara konungasäte så väl under den tid då Nya-Castilien sedermera utgjorde ett särskildt rike, som efter dess slutliga återförening med Gamla-Castilien genom Ferdinand den III, år 1230. Staden behöll också härunder en god del af sin forna betydelse och pryddes af det dåförtiden så lefvande christliga nitet med många och praktfulla kyrkor och kloster. Ärkebiskopen i Toledo, Spaniens Primas, hade 8 lydbiskopar och en årlig inkomst af 200,000 dukater. Den lyftning som staden haft såsom konungaresidens förlorades emellertid för alltid, när Philip den II valde Madrid till Spaniens hufvudstad, och Toledo gick sedan ett oundvikligt och hastigt förfall till mötes. Dess nuvarande märkvärdighet beror endast på de där befintliga byggnader från forntiden, samt i den ännu ej alldeles utslöcknade tillverkningen af de sen gammalt så beryktade Toledoklingorna.

Toledo ligger på en brant sluttning ned mot Tajo-floden, som här gör en krökning åt söder och i följd därpå omgifver staden på tre sidor. Gatorna äro krokiga och trånga, de enskilda husen små och till det mesta förfallna. Anstalter att förse staden med vatten saknas helt och hållet; man nöjer sig med den gamla utvägen att använda åsnor till vattenhämtning från floden. Folkmängden går ej till stort öfver 20,000.

Bland märkvärdiga byggnader intages onekliga främsta rummet af den gamla moriska konungaborgen Alcazar, på spetsen af det berg, på hvärs sluttning staden är anlagd. Det fordorm härliga palatset användes nu till fattighus och här äfven fått inrymma en sidenfabrik inom sina murar: man kan här af sluta till det skick, hvori det nu måste befinna sig.

Af byggnader från den sednare christna tiden stå naturligtvis klostren och kyrkorna främst. Bland de sistnämnda, tjugosex till antalet, är den praktiga domkyrkan (troligen uppförd i 13:de seklet) ojemförligt skön och präktig, särdeles hvad det inre angår. Det yttre utscendet har dock lidit betydligt genom en del redan i sextonde århundradet gjorda förändringar: präktig är emellertid den höga tornspiran, som reser sig högt öfver alla öfriga byggnader i staden. Vi lemna här ofvan en teckning öfver en liten del af denna domkyrkas inre, som emellertid ger ett godt begrepp af dess praktfullhet och rikedom, hvarför den till en god del har att tacka en rik Kardinal och Ärkebiskop i Toledo, vid namn Cisneros, som i det sextonde århundradet använde ofantliga summor på dess prydnad och förskönande.

De Spanska domkyrkornas inredning skiljer sig i ett väsentligt afseende från den som är bruklig i Frankrikes och Tysklands katolska katedraler, der chorusprånget i kyrkans östra

ända vanligen jämte högaltaret innehåller platsen för de högre andliga (det så kallade Högchoret). I Spanien är däremot högchoret för det mesta beläget i kyrkans hufvudskepp, vester om tvärskeppet, så att cholet i sin helhet upptages af den med gallerverk omgifna platsen omkring högaltaret. "Capilla major" (det stora kapellet). Det är denna del af Toledos domkyrka, som på vår teckning är afbildad. Gallerverket är egentligen af jern; men försedt med en tjock försilfring, ansågs det fordorm af presterna vara af massivt silfver, hvarföre de under sista kriget med Frankrike läto bestryka det med svart oljefärg, för att sålunda mindre reta rofgrigheten; färgen har sedan ej blifvit borttagen. Midt emot det på teckningen synliga höga gallerverket, bakom hvilket man ser den öfversta delen af de rika förgyllda altarprydnaderna samt ett par chorfönster med sina glasmålningar, befinna sig bakom tvärskeppet högcholet med ett motsvarande högt och präktigt galler framtill, samt rikt smyckade chorstolar. Några sittplatser finnas ej: församlingen står eller knäböjer, dels i tvärskeppet, dels på sidorna af högcholet och bakom det-samma vid dörren. (Forts. n. gång).

En skånsk adelsman af gamla stammen.

(Ur Barfods Märkvärdigheter rörande skånska adeln.)

Malte Ramel, herre till Maltesholm, Westerstad, Löberöd, Widarp och Sireköpinge, ende sonen af herr Hans Ramel och fru Wivika Lindenow, föddes på Löberöd den 16 Augusti 1684. Hans namn lefver i ärofull äminnelse, fastän han aldrig prälat med någon titel; allmänheten kallade honom "Rike Ramel", hvilken titel i mångas tankar, kanske äfven i hans egen, upphöjde honom öfver all rang. Hans hus liknade ett hof och stod öppet för alla, fastän han aldrig för egen person öfvergaf sina faders allvarsamma lefnadsätt.

Hans föresats var till en början att på fredens bana söka årens belöning, och han förfogade sig derföre, efter fulländade studier, till Götha hof-rätt, hvarest han en tid förrättade notarie-beställningen; men då hans moder under sitt enke-stånd tarfvade hans biträde vid den ovanligt stora egendomens förvaltning, lemnade han statens tjänst och blef landthushållare. Genom tre af hans bröders död blef han ägare af den mästa egendomen. Han gifte sig, den 26 Juni 1720, med Hedvig Sophia Skytte, dotter af herr Nils Håkansson Skytte, öfverste för finska kavalleriet, och friherrinnan Emerentia Horn. Fru Hedvig Sophia Ramel, född 1702, dog i sin ålders blomman den 24 Oktober 1724, sedan hon blifvit moder till Wivika Ramel, född 1722, död i späda år, och till den ännu*) lefvande sonen, friherren och öfversten Hans Ramel.

Herr Malte Ramel, blifven enkling vid 40 års ålder, kunde nu, i stöd af sin stora rikedom, söka sig en brud af de förnämsta i riket. När han således begärde fröken Gertrud Elisabeth von Liewen, dotter af riks-rådet greve Hans Henrik von Liewen, till äkta, erhöi han utan svårighet föräldrarnas samtycke. Konung Fredrik, som tyckte att det ej passade en riksrådsdotter, att gifva sig med en otitulerad adelsman, tillsände herr Malte Ramel en kammarherrefullmakt, hvilken denne, på grund deraf att sådana titlar aldrig af hans förfäder blifvit nyttjade, i underdånighet undanbad sig. Brölloppet stod den 24 Februari 1726, och hans unga grefvinna lefde lycklig med honom, oaktadt kammarherre-titel saknades. Med intagande vänlighet tillvann hon sig snart helt och hållet hans hjerta, samt blef allrådande öfver hans egendom. Ehuru van vid sparsam hushållning herrn än var, hördes han, af kärlek till frun, aldrig knota öfver de kostsammaste utgifter, för hvilkas bestridande han måste tillgripa sina annars sorgfälligt fyllda penninge-kistor, emedan de stora inkomsterna af godset ej ensamt voro tillräckliga. Han fann sitt största nöje i att få lefva hemma på godset, men att lefva i Stockholm fann han odrägligt, hvarföre han också, vid sista afresan derifrån, steg ur vagnen på Nyboda backe, och bugade sig mot staden sägande: "farväl Stockholm, mig får du aldrig mera se."

*) Ofvanstående är enligt brevets datum skrivet år 1789.

Hvad han ej heller tyckte väl om, var, att grefvinnan allt för ofta lät ändra möbler och tapeter i sina rum; likväl visade han aldrig sitt missnöje deröfver på annat sätt, än att han nappade i sin peruk. När förmycket främmande uppfyllde huset, var han ej särdeles road, men lät ej heller deraf besvära sig; ty han läste det oaktadt sina bordsböner, lika högt och lika långt som han från barndomen vant sig, och om aftonen påminte han dem alltid, medelst presenterandet af en "nattsup" eller "sängfösare", att gå tidigt i säng. När han ville visa särdeles aktning för en förnäm dam, förde han henne till bords sålunda, att han presenterade handen med sin pålagda råckflik, hvilken äro i synnerhet alltid vederfors biskopinnan, ty han högaktade efter gammal plägsed det andliga ståndet. Stundom kunde han ej afhålla sig ifrån att med stickord tadla verdens fäfänga. Så frågade han en gång, i riks-rådet Gyllenborgs och flera stora herrars närvaro, grefvinnan, om det gick an, att "läta korn-utsädet ske när huset var fullt med så förnämna gäster, eller om "hon trodde att det öfverensstämde med den stora verdens skick och bruk, om hvilka han "sväfvade i den största okunnighet." När grefvinnan en gång på hans födelsedag öfverraskade honom med en i skogen anställd fete, under musik och kanonad, påminte han henne, huru han, vid en bal på Wärringe*) hos major von Böhnen, tydligen hört violinerna säga: "Wärringe går bort", hvilket kort därefter besannades, då majoren nödgades sälja godset till öfverste-löjtnanten Trolle.

Malte Ramels lefnad var eljest nog blandad med den gammaldags enfaldigheten i seder, som hos den forna skånska adeln gick nära till besynnerlighet. Han hade den vanan att ofta tala för sig sjelf på halfbruten danska, och att ständigt mumla: "Malte Ramel 1, Malte Ramel 2, Malte Ramel 3, Malte Ramel 4", hvilka sista tal han många gånger upprepade. När han läst sitt penningehvalf, stod han alltid och kände på dörren tills han räknat till 12, med mera dylikt, som torde härrört från vanan att öfverse sina räknenskaper, hvilka dock före grefvinnans tid voro föga vidlyftiga, emedan fogdarna merendels höllo karfstockar, hvilka bilades med dryga summor af plåtar och hvita penningar. När de sedermera kommo med grefvinnans sedlar på gjorda anticipationer, sade grefven sig "hafva varit mycket bättre belåten med "sådana fogdar, som hvarken kunde räkna eller "skrifva, emedan dessa aldrig infunnit sig med "papperslappar."

Han såg gerna sin betjening må väl, och missunnade ej sina fogdar en skäligh vinning. Då grefvinnan en gång öfvertalt honom att fördrifva en fogde på Sireköpinge, och denne, vid underrättelse härom, stormodigt svarade grefven, att han nog ägde så många 100 daler, att han kunde köpa sig ett hemman, sade herr Malte till samma fogde: "Nå väl, far då hem igen, och sköt både mitt och ditt". Han föreställde sedan grefvinnan, att det vore allra bäst att behålla den som redan stulit sig rik, och gjorde följande sinnrika tillägg: "att den svultna lusen gnager värre än den nätta".

När han en annan gång beslog en fogde, med att hafva utstulit ur räkningen en hel veckas tröske, yttrade han: "det var för mycket; du skall laga så, att vi ha lite hvar". Hans godhet gick stundom ända till flathet. En gång då fogden på Sireköpinge, som fann sig generad af husbondens ankomst, sade att der ej fanns hö till herrns spannhästar, reste herr Malte, oaktadt kuskens sade att der fanns mer än tillräckligt hö, i mörkret derifrån, utan att säga annat till fogden, än: "du må skämma dig, att ej unna mina hästar så mycket hö, som de äta en natt."

"Du må skämma dig!" var det hårdaste han någonsin sade. Då en skogstjuf vid Maltesholm nedhuggit en ung bok, som herrn kallade sin egen, och derföre såsom en missgerningsman framfördes, slapp han med att höra: "Du måtte skämma dig! Du måtte heldre tagit det största trädet på hela skogen."

Uti sin andakt var han ifrig, och läste alltid

*) Nu Trolleberg.

högt, samt med lif och värma. Fader vår paraphraserade han mångfaldigt, och syndabekännelsen begynte han alltid således: "Jag, jag, Malte Ramel, fattig syndig, syndig människa." Ut i sina böner upprepade han alltid sitt namn på lika sätt; hvaraf hände, att öfverste Barnekow, som på ett främmande ställe låg i rummet bredvid Ramel och hörde honom ropa: "Herre Jesus, hjälp Malte Ramel", trodde någon ville mörda honom, och hastade med dragen värja till Ramels undsättning; men fann honom syssetsatt med att bedja. Han läste på samma sätt till bords, hvaråt hans unga svägerska, fröken Anna Christina Liewen någon gång råkade att skratta, hvilket gubben ej kunde förlåta henne, och troddes detta vara förnämsta orsaken, hvarföre han aldrig ville bifalla till hennes af grevinnan förordade giftermål med deras son Hans. Då grevinnan förordade detta, sade han helt kallsinnigt: "Nej min sann!" hvilket var hans sätt att bedyra något, "om Hans skall ha Anna Stina."

Deremot såg han med mycket nöje sin sons äktenskap med fröken Amalia Lewenhaupt, hvilken han älskade som eget barn, och sjelf, i faders ställe, förde i brudstolen. När grevinnan föreställde honom, att han till en så högtidlig akt borde hafva en grann klädning, och åtminstone för den dagen borde bortlägga sin gamla grå rock, svarade han väl: "nej, min sann!" men det oakadt lät han hemligen åt sig förfärdiga en ny sammetsklädning, hvare han på bröllops-dagen inställde sig hos grevinnan, med förfrågan, om han "nu var god nog, att följa fram en Lejonhufvud?" — Att han, med all sin allvarsamhet, ganska väl visste uppskatta sitt eget värde, bevisas bäst deraf att då unga herrn vid något tillfälle klagade öfver att någon hade avancerat förbi honom, sade han: "Hvad betyder det, du är ändå Malte Ramels son".

Med allt detta besynnerliga i sättet att vara och exprimera sig, ägde han mycken kunskap och beläsenhet; och fastän han aldrig lade sig i stats-saker, var han dock uppmärksam på deras förlopp. Därföre yttrade han en gång, att "ehuru ond världen än var, hade han dock lust att lefva, blott för att se huru det skulle gå med konungen i Preussen och borgmästaren Schultén i Christianstad", som båda i hvar sin krets gjorde mycket oväsende af sig.

Herr Malte Ramel afled, sedan han under utöfning af en stilla dygd uppnått 68 år, på Maltesholm den 22 Januari 1752, fullt värdig den hedrande grafskrift, som Dalin tecknat, sågange, att "Malte Ramel var herre öfver sig sjelf, herre öfver lyckan, och större herre utan tjänst, än mången i stort ämbete, samt ett värdigt exempel på huru man kan blifva ansedd för förnäm, utan att äga någon rang, och odödlig, utan att göra buller af sig".

Hans grevinnas, som med honom lefvat i ett barnlöst äktenskap, fick efter hans död Maltesholm till enkesäte, hvarest hon uppfostrade sonsonen, den unge Malte Ramel, nuvarande Svea rikets råd. Hon afled i Stockholm 1765, men blef begravd hos sin herre i Sönnarslöfs kyrka*).

*) Maltesholm hette fordom Sönnarslöfs Gård och har fått sitt nuvarande namn af herr Malte Juel till Giesinge gård, som, genom gifte med Anna Ramel, dotter af Henrik Ramel till Bäckaskog m. m., blifvande ägare af densamma, där uppforde den ännu kvarstående slottsliska äbygdnaden.

Schack-Spelet.

(Forts. från sid. 72).

Om pjäsernas gång.

1. Kungen.

Kungen går ett enda steg, åt hvad håll som helst, framåt, bakåt, åt höger, åt vänster, samt snedt framåt eller bakåt, och beherrsakar således, när den ej står närmast brädets kant, 8 rutor: om t. ex. kungen står på rutan e4, kan den flyttas till e5, e3, f4, d4, f5, d5, f3 eller d3.

Kungen kan dessutom, dock endast en gång i hvarje spel, rockera d. v. s. växla plats med tornet (af rocco, italienska namnet på tornet, som också fordom på franska hette roc), hvilket sker på följande sätt: Tornet flyttas näst intill kungen, som sedan sättes näst intill detsamma på andra

sidan. Rockerar hvit kung på e1 med tornet på h1, blir efter verkställd rockering tornets plats f1, kungens g1; tornet på a1 kommer där- emot genom rockering på d1, således kungen på c1: det förra kallas att rockera åt det korta hållet, det sednare åt det långa. Rockering får dock ej ske i följande fyra fall:

1. Om icke alla rutor mellan kungen och tornet äro lediga.

2. Om kungen eller det torn, hvarmed man vill rockera förut flyttats från sin plats, ej en gång om de efteråt kommit dit tillbaka.

3. Om kungen är i schack (rockeringen får således ej ske för att undvika schack).

4. Om den ruta, öfver hvilken kungen går och som sedan intages af tornet, beherrsakas af någon fiendtlig pjes. (Naturligtvis ej heller om kungen genom rockeringen skulle komma i schack).

I de äldsta tiderna visste man icke af någon rockering. I stället lät man, såsom bruket ännu lär vara i Indien, kungen, så vida han ännu ej blifvit flyttad från sin plats, göra ett hopp till nästredje ruta, förbi en mellanliggande, som till och med ej behöfde vara ledig: från e8 kunde således svart kung flyttas efter behag till g8, g7, g6, f6, e6, d6, c6, e7 eller c8; härvid fick dock ej någon pjes tagas. Sednare infördes bruket att rockera, till en början dock på ett friare sätt, så att kungen fick intaga hvilken ruta som helst på andra sidan om det flyttade tornet.

Då ett bjudet schack alltid i främsta rummet och i nästa drag måste afvärjas, följer också att kungen aldrig får flyttas så, att den kommer i schack, d. v. s. till en ruta som beherrsakas af någon motspelarens pjes. Om det nu vid slutet af spelet händer att en spelare icke har någon annan pjes att flytta än kungen, och denne åter ej kan röra sig utan att komma i schack, så säges hans kung vara pat. Detta anses nu allmänt för oafgjordt spel (*partie remise*); fordom har man dock, såsom i England intill mitten af förra århundradet, tillochmed ansett den ha vunnit spelet, hvars kung är pat. För en spelare, som är så underlägsen i pjäser eller ställning att han ej har något hopp att vinna spelet, är det dock alltid en god utväg att åtminstone ej förlora det, om han kan tvinga motspelaren att göra sig pat, något som dock mycket sällan låter sig göra.

En på vissa ställen antagen regel att kungen ej får alldeles blottas på pjäser, utan att så kallad "Roi déposé" skall anses för oafgjordt spel, är rent förkastlig, såsom alldeles godtycklig och helt och hållet stridande mot spelets anda.

2. Drottningen.

Drottningen är den ojämförligt starkaste pjesen: den rör sig likasom kungen åt hvad håll som helst men är ej inskränkt till närmaste ruta, utan kan efter behag intaga hvilken plats som helst på den af henne beherrsakade linien; dock måste alla mellanliggande rutor vara lediga.

I sitt fördelaktigaste läge, på en af de fyra mellersta rutorna, beherrsakar drottningen på öppet bräde icke mindre än 27 rutor och i den ofördelaktigaste, på en af kantrutorna, 21. Stående t. ex. på d4, hotar drottningen alla rutor på d-kolumnen, 4-radens, samt sned-raderna från a1 till h8 och g1 till a7.

Då å andra sidan drottningens verksamhet helt och hållet kan tillintetgöras i fall alla utvägar spärras genom egna eller motspelarens väl försvarade pjäser, faller det genast i ögonen, huru ofantligt ojämn spelarens styrka kan blifva, äfven med samma antal kvarstående pjäser, om den enes drottning har fritt och obehindradt spelrum, den andres åter är inspärrad i en vrå af brädet: och då man tillika besinnar att spelets anda fordrar att man använder de kraftigaste och mest verksamma medel att göra motspelaren matt eller sjelf afböja en hotande fara, är klart att man ingalunda får sätta så stort på drottningen, att man mera än vid någon annan pjes tvekar att bortbyta den, ifall man derigenom ser sig vinna någon verklig fördel. Föga äro också de erfarna i schackspelet, som föreställa sig att utbytet af drottningarna medför den allra ringaste minskning i lif och interesse.

Drottningen har icke alltid varit den starkaste pjesen; ursprungligen kunde den endast gå ett enda steg, snedt framåt eller bakåt, så att den aldrig beherrsakade mer än fyra rutor, alltid af samma färg, dock så att den från sin ursprungliga plats kunde göra ett hopp äfven öfver en mellanstående pjes t. ex. från d1 till b2, f2, b3, f3, d3. Den var således den svagaste pjesen näst bönderna, hvilket synbarligen är ursprungliga anledningen dertill, att en bonde, som hunnit fram till åttonde rutan och således ej kan komma längre, blir drottning. Här finner man också grunden till det s. k. *Dam-spelet* (drottningen hetter ännu på tyska "die Dame").

3. Tornet.

Tornet går rätt framåt, bakåt, åt höger och vänster, öfver så många mellanliggande tomma rutor, som man behagar: det beherrsakar således, på fritt bräde, alla rutor i samma kolumn och samma tvärrad: på d2 t. ex. d-kolumnen och 2-radens. Tornet är således den enda pjes, hvars verksamhet icke förminsakas på de rutor som äro närmare kanten.

Lagarna för rockeringen äro omnämnda, när frågan var om kungen. Tornets gång har i alla tider varit oförändrad.

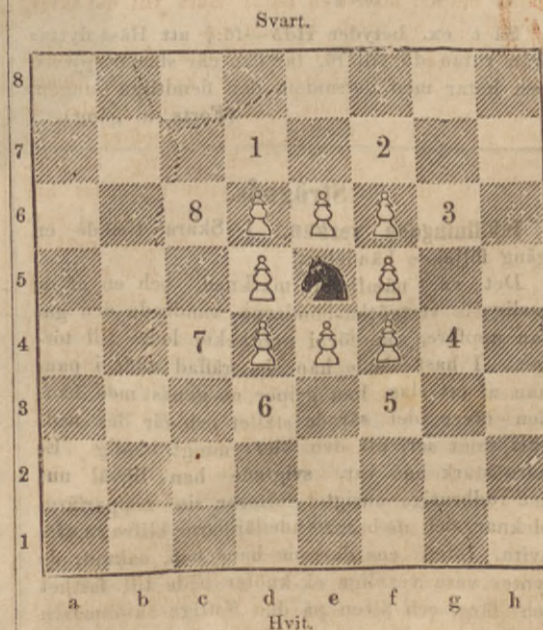
4. Löparen.

Löparen gå i sned riktning framåt och tillbaka öfver så många mellanliggande tomma rutor som man behagar. Hvardera löparen håller sig således alltid på rutor af samma färg: Kungslöparen (på f1 eller f8) står alltid på en ruta af dess egen färg; drottninglöparen (c1 eller c8) på en af motsatt färg. Löparen är följaktligen den enda pjes, som ej till slut kan komma på hvilken bestämd ruta som helst: den beherrsakar på öppet bräde ifrån 13 rutor (på mitten af brädet) intill 7 (på en af kantrutorna).

Löparens rörelse var fordom helt annorlunda: den flyttades i samma riktning som nu, men endast till tredje rutan, dervid den i likhet med hästen kunde hoppa öfver en mellanstående pjes, och beherrsakade således aldrig mer än 4 rutor (från f5 t. ex. rutorna h7, h3, d3, d7). En tid lär det ock i Persien fordom ha varit vanligt att löparen kunde befordras till drottning; dock skulle den dessförinnan ha slagit icke mindre än 5 pjäser, bönder oberäknade.

5. Hästen.

Hästen har ständigt haft samma egna hoppande gång: den går alltid från en ruta öfver till en annan af motsatt färg, dock ej till den närmaste utan till en af de två som på sned gränsa till den sistnämnda. Den flyttas således alltid till nästredje ruta, dock så att den likasom fordom tar ett steg framåt sedan ett snedt åt sidan. Härvid är den alldeles oberoende af mellanstående pjäser. Hästen beherrsakar således i bästa fall åtta rutor och i sämsta (på en hörnruta) endast två, men har den fördelen att röra sig nästan lika obehindradt på det fullsatta brädet, som då detsamma är nära blottadt på pjäser. Dess gång synes tydligast af följande figur, der de rutor äro utmärkta med siffror, till hvilka den svarta hästen på e5 kan flyttas.

6. Bonden.

En bonde går i allmänhet ett steg framåt, men slår ej i samma riktning utan snedt framåt: en bonde t. ex. på b4 kan flyttas till b5 ifall denna ruta är ledig, men står någon motspelarens pjäs på a5 eller c5, kan den slås med denna bonde, som i så fall kommer att flyttas snedt framåt.

Ifrån hus, d. v. s. ifrån sin ursprungliga plats, kan likväl en bonde få efter behag flyttas två eller ett steg framåt: sker det förre så, att han framflyttad endast ett steg skulle kunnat tagas af en motspelarens bonde, äger denne, om han så önskar, att göra sitt nästa drag likasom om bonden endast gått ett steg. Står t. ex. en hvit bonde på b2, en svart på c4, så kan visserligen den förre flyttas till b4, men motspelaren äger dock rätt, att i nästa drag taga bonden på b4 med sin bonde på c4, som derigenom kommer på b3. Detta kallas att taga bonden i *förbigående* (en *passant*): det motsatta bruket, *passare battaglia*, är ännu gällande i Italien, der således en bonde alltid obehindradt får gå två steg från hus.

När en bonde kommer ända fram till sin sista ruta, går han i *dam*, eller blir drottning. I detta afseende är dock bruket ännu olika på olika orter. I England och Frankrike och troligtvis numera äfven i Tyskland, blir bonden, efter spelarens önskan, drottning, torn, löpare eller häst, antingen någon sådan pjäs är förlorad eller icke. I andra länder gör man häri esomoftast den inskränkningen att bonden endast kan förvandlas i en redan förlorad pjäs. I Indien och länderna vid Kaukasus låter man en bonde som gått i *dam* förvandlas till en sådan pjäs, som ursprungligen stått på samma ruta (på kungens naturligtvis till drottning); dock endast med nyssnämnda inskränkning. I den för sitt schackspelande bekanta byn Ströbeck i närheten af Halberstadt, blir bonden drottning, men måste dock i tre s. k. fröjdesprång återvända, innan den får begagnas såsom sådan. En svart bonde, som gått i *dam* på c1 måste göra tre drag c1—c3, c3—c5, c5—c7, innan den i själfva verket blir drottning.

Bland dessa olika bruk har onekligen det förstnämnda, af nutidens bästa schackspelare följda, företräde: för vår egen del skulle vi dock anse för riktigast att bonden alltid gjordes till drottning. Våra skäl härför skola vi framdeles ge.

Om dragens betecknande.

K	betyder	Kung.
D	„	Drottning.
T	„	Torn.
L	„	Löpare.
H	„	Häst.
:	„	tar.
o—o	„	rockerar åt det korta hållet.
o—o—o	„	„ „ det långa hållet.
†	„	Schack.
#	„	Matt.

Så t. ex. betyder Hd5—f6:† att Häst flyttas från rutan d5 till f6, tar den där stående pjesen och hotar med detsamma den fiendtliga kungen. (Forts. n. gång).

Strögods.

Inbillningens verkan. I Skara timade en gång följande händelse;

Det var nämligen marknad, och en af de resligaste vestgötha-bönderna vandrade den gatan uppöfve, som förbi apotheket leder till torget. I hast kände han sig träffad midt i pannan af ett slag, han griper nu genast med handen öfver det sårade stället och får den nedvätt samt ser, att den blef ymnigt blodig. E-huru stark han var, svigtade han likväl nu; det rödbrusiga ansigtet förlorar sin kopparfärg, bleknar, och de bronzerade läpparne blifva smutshvita. Med ens darrade hans ben, oaktadt de syntes vara verkliga ek-knolar både till fasthet och färg, och äfven på den flottiga skinnpelsen

synes huru hjertat bultar. Mannen, af 75 tums längd, föll i gatan, så att denna suckade och folket ropade på mord. Men som emedertid icke allt tecken till lif försvunnit, besluta några af grannarna, hvilka åtföljt jätten till staden, att bära in den slagne på det närbelägna apotheket. Dit kallades läkare, som lät uppvärma vatten och tillaga svampar för sårets rengörande.

Under allt detta spridde sig ryktet, att en man blifvit mördad midt på gatan af ett slag i hufvudet, utan att man sett mördaren eller ens något mordverktyg. Bestörtningen blef allmän och det hundratungiga ryktet visste att berätta otaliga omständigheter, hvilka aldrig passerat.

När läkaren kommit väl i ordning och börjat sin badning i ansigtet, der ymnigt blod lefrats, sökte han förgäfvos efter något sår derstädes. "Hvar är såret?" Denna fråga upprepades af hela apothekspersonalen, som gapande åsåg läkarearbetet, men intet sår fanns. När nu bonden hörde detta, steg han upp, tackade för besväret, som han föresakat, svor öfver trolldom och "skams konst" samt gick sin väg. Allt detta förblef emedertid oupphörligt en gåta, så väl för bonden som hela den nyfikna marknadsallmogen och alla stadens invånare, utom för tvenne illsluga skolpojkar, som hade tillställt tragedien och åsett händelsen, samt hela tiden fröjdat sig deröfver af hjertans grund. Dessa hade nämligen om morgonen marknadsdagen med blod fyllt ett äggskal, väl tillsmetat den lilla öppningen hvarigenom de uttömt dess innehåll, så väl gulan som hvitan, och lyckats att oförmärkt kasta ägget så väl, att det träffade bonden midt i pannan.

Begynnelse till ett sjökrig i en Engelsk hamn.

I Bristols hamn ligga (enligt uppgift) för närvarande ett ryskt och ett turkiskt barkskepp, som båda intagit last hvar till sitt hemland. Ryssen vågar emellertid icke ge sig åstad af fruktan för Turken som har nio kanoner: en fruktan som icke lär vara så alldeles ogrundad, enär den sednare just ligger kvar i hamnen, emedan han föresatt sig att följa tätt efter det ryska fartyget och skjuta det i sank, så snart de hunnit öppna sjön. Ryssen skulle kanske trotsa faran, om han endast sjelf hade kanoner, men sådana få ej under närvarande förhållanden säljas åt Ryssland, hvarföre det tyckes som skulle de båda fartygen få ligga kvar der de äro en rundelig tid, så vida ej Engelsmännen en vacker dag lägga embargo på det ryska skeppet eller också kriget i Turkiet (kanske vi snart få säga i Ryssland) tar ett alltför hastigt slut.

Engelsmannen och Tyskarna. En engelsk markis fick det infallet att på en tysk jernväg taga plats för sig och sina vänner på 4:de klassens vagnar. Jernvägsföreståndarna, förargade deröfver, hyrde ett par skorstensfjäre och läto dem, sotiga och smutsiga som de voro, sitta midt ibland det förnäma sällskapet. Vid nästa station köpte markisen biljetter för första klassens vagnar, gaf dem åt skorstensfjäre och lät dem taga plats där, för att försköna teckningarna på sidenkuddarna.

Medel mot koleran. En utländsk tidning säger, att följande medel äro alla lika verksamma mot koleran: bränvin med peppar, catechu, cajeput, camfer, cayenne, chloroform, calomel, opium, olivolja, koksalt och andra salter af alla slag, stimulerande, svettdrivande och narkotiska medel, hett vatten, kallt vatten, ljumt vatten, risvatten, isvatten, brunsvatten och hafsvatten, allt detta hjälper lika bra. (Ja visst! Bara det rätt användes!)

Lösning af Schack-Gåtan N:o 1.

Hvit.	Svart.
1. Hh3—g5†	Ke4—f5
2. Be3—e4†	Kf5—g6 ^{a)}
3. Hg5—e6† (aftäckt)	Kg6—h7
4. Dg1—g7:#	

^{a)} Drager svart Kf5—f4:, svarar hvit med Dg1—g3:#.

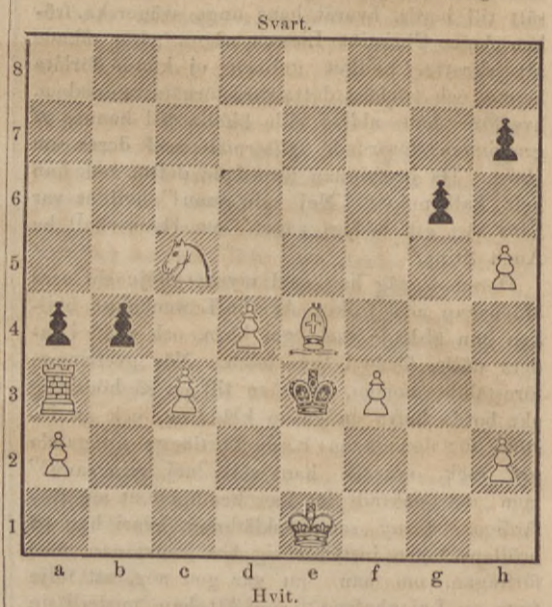
Lösning af Schack-Gåtan N:o 2.

Hvit.	Svart.
1. Hd5—c3†	Ke4—f5
2. Hc6—d4†	Kf5—e5:
3. Dg3—g7:#	

Schack-Gåta.

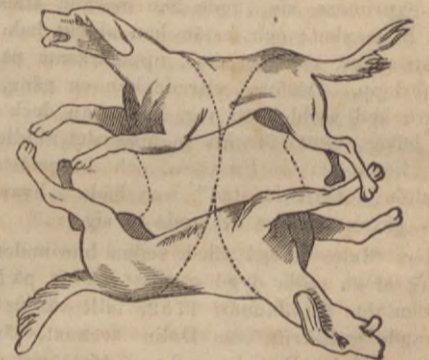
N:o 3.

Hvit börjar och gör matt i fjerde draget.

Svar

på frågan i N:o 9.

ANMÄLAN.

Af Illustrerad Magasin utkommer ett nummer hvarje Lördagsafton från Anders Lindgrens Boktryckeri i Götheborg. Prenumeration emottages på ofvannämnda Boktryckeri, äfvensom å Rikets alla Boklädor, samt å alla Kongl. Postkontor. Priset för helt år eller 52 nummer af 8 sidor eller 24 spalter med en stor mängd illustrationer är 6 R:dr 32 sk. Banko. Prenumeration kan dock äfven ske för halfår med 3 R:dr 32 sk. Banko. Postförvaltare-arfvodet är i dessa priser inberäknadt.

Götheborg i Januari 1854.

Utgifv. af ILLUSTRERADT MAGASIN.

GÖTHEBORG.

På Anders Lindgrens förlag

SNÄLLPRÄSTRYCK AF ANDERS LINDGREN.